

دکتر حسن مرادی عضو هیات رئیسه کمیسیون انرژی مجلس

در گفتگو با "اقتصاد و توسعه":

اگر برای اصلاح قیمت بنزین دیر اقدام کنیم، مصلحت‌های سیاسی مانع خواهد شد

می‌توانند سرنوشت پر مصرف‌ترین فرآورده نفتی یعنی بنزین را رقم بزنند. این روزها تراکم تردد مدیران ارشد و میانی نفت در کمیسیون انرژی مجلس از رقم خوردن هر چه سریعتر سرنوشت بنزین و دیگر فرآورده‌های نفتی خبر می‌دهد. سرنوشتی که باید سی سال پیش رقم می‌خورد.

با همه مشغله کاری که این روزها گریبان‌گیر کمیسیون انرژی مجلس است، از دکتر حسن مرادی عضو هیات رئیسه کمیسیون انرژی مجلس و نماینده مرد اراک و دلیران خواهش کردیم تا در مصاحبه اختصاصی به سوالاتمان پاسخ گوید. با کمال متانت و فروتنی، که این صفات را فقط در نمایندگان واقعی مردم می‌توان سراغ داشت، دعوت ما را پذیرفت و در دفتر "اقتصاد و توسعه" نزدیک دو ساعت درباره مسائل نفت و فعالیت‌های کمیسیون به بحث نشستیم و به سوالاتمان پاسخ داد.

دکتر حسن مرادی دارای مدرک دکترای حقوق و عضو هیات علمی دانشگاه لندن و دانشگاه تهران، در شاخه تخصصی حقوق تجارت بین‌الملل است. او رایزن فرهنگی ایران در انگلیس، مشاور وزیر نفت، مدیر کل امور حقوقی و پشتیبانی این وزارتخانه را در کارنامه فعالیت‌های خود دارد.

می‌بینیم و آنها قطب‌نمای سیاست‌شان را در جهت بدست آوردن آن تنظیم می‌کنند. تفاوت ما و آنها چندان نیست، فقط به قدر یک "تعقل" است!!

با وجود داشتن منابع عظیم، پارادوکس عجیبی را در عرصه نفت شاهدیم و آن بزرگترین واردکننده بنزین بودن است. آمارها نشان می‌دهند، در بین ۱۲ کشور خاورمیانه، ۳۱ درصد از انرژی خام تولیدی منطقه، در ایران مصرف می‌شود و سالانه معادل ۱۵/۷ درصد از تولید ناخالص داخلی (معادل بیش از ۳۰ میلیارد دلار) را به یارانه انرژی اختصاص می‌دهیم و در منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا از این نظر رتبه اول را داریم.

بطور حتم می‌توان گفت؛ در ایران تمام فرآورده‌های نفتی اعم از بنزین، نفت، گاز و نفت سفید ارزان‌تر از تمام نقاط دنیا عرضه می‌شود و این موضوع خودتبعات و اثرات نامطلوب بسیاری را در پی دارد. امروز هم بار دیگر بحث نفت و انرژی، مصرف و الگوی مصرف و امثال این موارد بین دولت و عرصه سیاست‌گذاری کشور رد و بدل می‌شود. مباحثی مانند سهمیه بندی بنزین، عرصه بنزین وارداتی به قیمت واقعی و بنزین تولید داخلی به قیمت یارانه ای، کارت هوشمند سوخت، پرداخت مستقیم یارانه بنزین به خانوارها و غیره و غیره و هر کدام از اینها

در شصت سال گذشته از مجلس شورای ملی گرفته تا مجلس شورای اسلامی، همواره خبر سازترین تشکل درونی مجلس، کمیسیون و کمیته‌های مرتبط با نفت بوده است و علت آن را در چند وجهی بودن این "ماده تاریخ ساز" می‌توان جستجو کرد. نفت سیاسی‌ترین و در عین حال گرانترین کالا از نظر ارزش افزوده و در نظام بین‌الملل، استراتژیکی‌ترین کالا محسوب می‌شود. در هر جمع و محفلی هم که قرار باشد از آن سخنی به میان بیاید، خود به خود آن محفل و آن جمع نیز همانند خود نفت ارزشمند می‌شود.

از زمان فعالیت فراکسیون اقلیت مجلس در سال ۱۳۲۹ به رهبری دکتر محمد مصدق، که ناف نفت را با سیاست بریدند، تا به امروز که محور سخنان کاندیداهای ریاست جمهوری مبارزه با مافیای نفتی است، این کالا همچنان در عرصه سیاست داخلی هم حرف اول را می‌زند و هر سیاستمداری که بخواهد در عرصه سیاست به منصفه ظهور برسد، باید هر طور شده تلنگری هم به این "ماده تاریخ ساز" بزند.

ماده ای که برای کشور ما تاریخ می‌سازد و برای کشورهای دیگر تکنولوژی، پیشرفت و توسعه به ارمغان می‌آورد. ما نفت را در خدمت سیاست به کار

■ آقای دکتر مرادی چرا این قدر وضعیت مصرف انرژی به خصوص فرآورده های نفتی در کشور ما نا بسامان است و مصرف انرژی تابع هیچ مدیریت و برنامه ای نیست، و شما چه تحلیلی از این موضوع و علل آن دارید؟

همانگونه که مستحضردید، اقتصاد جهانی سه رکن اساسی دارد:

۱- مدیریت رسانه ها ۲- مدیریت بر منابع مالی ۳- مدیریت بر منابع انرژی دنیا و مدیریت انرژی از جمله این ارکان است.

کشور ما با وجود آن که جزء اولین کشورهایی بود که نفت در آن استخراج شده، ولی به دلیل نداشتن امکان مدیریت بر این منابع، بازار انرژی در دست بیگانگان بوده و در حقیقت بخش مدیریت منابع انرژی همواره خارج از حیطه اختیارات ما بود و این باعث شده که ما ارزش و اهمیت انرژی را چندان درک نکنیم، چون تفکر مردم ما درباره انرژی بر این اصل شکل گرفته که چون این انرژی را از زمین به صورت رایگان تهیه می‌کنیم، باید رایگان و به هر میزان که دلمان می‌خواهد مصرف می‌کنیم. علت دیگر مصرف بی‌رویه و کنترل نشده انرژی، پائین بودن قیمت آن است. بطوری که در سید هزینه های خانوار ایرانی، هزینه انرژی سهم ناچیزی دارد. در اسکاتلند که بودیم، هزینه گاز و برق در ماه بیش از اجاره و هزینه های دیگرمان بود. در حالی که در ایران این طور نیست.

از مجموع تولید فرآورده های نفتی، حدود ۱/۸ میلیون بشکه را در داخل مصرف می‌کنیم. در حالی که هندوستان با آن میزان جمعیت تنها حدود ۲ میلیون بشکه مصرف می‌کند و در چین هم با جمعیتی بیش از یک میلیارد نفر، الگویی شبیه الگوی مصرف هندوستان حاکم است. در کشور ما سالانه حدود ۵۰ میلیارد دلار یارانه مصرف انرژی پرداخت می‌شود که ۱۵ میلیارد دلار آن فقط برای برق است که علاوه بر مصرف زیاد، مشکلات شبکه های انتقال، مشکلات تقسیم و شبکه های فرسوده توزیع موجب به وجود آمدن چنین هزینه هایی می‌شود.

در بخش بنزین هم حدود ۶/۵ میلیارد دلار سالانه واردات داریم و چند صد هزار بشکه ای هم که تبدیل به بنزین می‌شود را اگر با قیمت روز محاسبه کنیم، مبلغ بسیار بالایی می‌شود.

مصرف نفت و گاز (گازوئیل) هم بیش از ۸۰ میلیون لیتر است که ارزان ترین گازوئیل دنیا را ما عرضه می‌کنیم و متأسفانه فرسوده ترین ناوگان مصرف گازوئیل را هم داریم. من ایران را از نظر فرآورده های نفتی به ظرفی تشبیه می‌کنم که از هر قسمت آن شلنگی آویزان شده و با اختلاف ۲۵، ۲۶ برابر قیمت، نسبت ۸۰ تومان به ۸۰۰ تومان به کشورهای همسایه سرازیر شده است.

گذشته از قاچاق سوخت، سوخت گیری همه وسایل نقلیه؛ هواپیما، کشتی و ... از مقصد ایران انجام می‌شود و این دیگر قاچاق نیست، ارزان بودن سوخت علت این کار است. الان علاوه بر قاچاق بنزین به همین میزان هم گازوئیل قاچاق می‌شود و برای اولین بار مجبور به واردات سنگین گازوئیل شدیم که اتومبیل های شخصی و ناوگان حمل و نقل فرسوده مزید بر علت است. بنابراین در شرایط فعلی دولت راهی جز هدمند کردن یارانه ها ندارد ولی باید عاقلانه ترین راه

شما کشور عراق را ببینید،

که یک شبه قیمت بنزین را

اصلاح کرد

و نه تنها اتفاقی نیفتاد

بلکه سیر قاچاق سوخت

هم وارونه شد

را انتخاب کند.

■ طرح تعبیر الگوی مصرف بنزین و بحث کارت هوشمند در کمیسیون انرژی به کجا رسیده و جمع بندی کمیسیون در این باره چیست؟

در سال های آخر دولت هشتم و هم در ماههای آغازین دولت نهم، تصمیم به تغییر الگو مصرف گرفته شد که گروهی از دولتیان و مجلسیان سعی کردند که موضوع به تعویق بیافتد. غافل از این که تعویق در

اجرای این طرح ها به ضرر دولت نهم است. اجماع نظر بر توزیع بنزین از طریق کارت هوشمند بوده که بدلیل ضعف پیمانکار موفقیت آمیز نبوده و من معتقدم این کار می‌توانست با کالابریگ هم انجام شود.

بنابراین به علت تعویق در اجرای کارت هوشمند، دولت مجبور شد که لایحه دو فوریتی را برای واردات بنزین به مجلس ارائه کند که با دو فوریت مخالفت شد و در نهایت یک طرح فوریتی ارائه شد و مجلس هم تصویب کرد. اما به این معنا نیست که بنزین مانند قبل مصرف شود.

در تبصره ۱۳ قانون بودجه، دولت مکلف است که بیش از ۲۰ راهکار مختلف را برای مصرف بیش از حد بنزین بررسی و اجرا کند که، اجرای کارت هوشمند، دوگانه سوز کردن خودروهای موجود، ایجاد خطوط جدید تولید اتومبیل های گاز سوز و تقویت حمل و نقل ریلی از آن دسته بودند که به نظر بسیاری از نمایندگان مجلس، دولت در اجرای این تدابیر قصور کرده است. هر چند که اجرای همه این تدابیر می‌توانست صرفه جویی کمتر از ۱۰ درصد را نصیب دولت کند، اما با قطع قاچاق سوخت، این رقم به ۲۰ درصد می‌رسید که می‌توان کمک بزرگی باشد. مضاف بر این که ما معتقدیم اگر پول یارانه بنزین را به طور مستقیم به شهروندان بدهیم و بنزین که داخل باک ریخته می‌شود به قیمت فوب خلیج فارس باشد، قطعاً مصرف ۳۰ درصد کاهش خواهد یافت و رانندگان به جای ۸۰ تومان، بنزین ۵۰۰ تومانی به باک ماشین خواهند ریخت و لذا بسیاری از سفرهای غیر ضروری داخل شهری کاهش خواهد یافت. کاهش آلودگی محیط زیست و تسهیل در حمل و نقل هم از جمله مزایای این طرح است.

■ حالا که بحث حمل و نقل پیش آمده، بفرمائید اصلاح سیستم حمل و نقل در صرفه جویی مصرف سوخت چه نقشی می‌تواند داشته باشد؟

ناوگان تاکسیرانی کشور دارای مدیریت بسیار ضعیفی است و هیچگونه تسلط و کنترلی بر کار تاکسی ها وجود ندارد. پس از دو سال تثبیت قیمت بنزین، کرایه ها تا ۱۵۰ درصد افزایش داشته که نشان دهنده سستی دستگاه نظارتی است. الان دولت به این تاکسی ها تقریباً گاز مجانی می‌دهد، اما آنها در تعیین کرایه خود مختار هستند و ۱۰ هزار تاکسی خالی هم در شهر تهران به دنبال مسافران پولدار و درستی می‌گردند و انرژی مصرف می‌کنند. در حالی که با ایجاد سیستم تاکسی بی سیم و تلفنی، هزاران لیتر سوخت صرفه جویی می‌شود و هر بار که از عدم کارایی این سیستم صحبت می‌شود، مدیر عامل تاکسیرانی ۱۰ هزار تاکسی به ترافیک تهران تزریق می‌کند.

در مدیریت حمل و نقل جاده ای هم وضعیت به مراتب بدتر از این است. سالانه ۱۲ هزار تانکر از اراک

به نیروگاه اهواز سوخت حمل می کنند. تصور کنید که ۱۲ هزار تانکر چه میزان سوخت مصرف می کنند و چه میزان آلودگی ایجاد می کنند و چه میزان بر تصادفات می افزایند. در شهر تهران هر روز شاهد خروج هزاران کامیون فرسوده خاور، کمپرسی و ... با بار نخاله ساختمانی ۲ تا ۳ متر مربعی هستیم که اگر میزان یارانه گازوئیل مصرفی شان را در بین این رانندگان تقسیم کنیم بسیار به صرفه تر است.

■ آقای مرادی، آثار و شواهد نشان می دهد که نمایندگان مجلس در تصمیم گیری درباره بنزین و سایر موارد لازم و مهم اقتصادی دچار یک نوع مصلحت اندیشی هستند. این مصلحت تا کی ادامه خواهد داشت؟

در ابتدای طرح این مسائل در مجلس هفتم تنها ۲۰ درصد نمایندگان با هدفمند شدن یارانه سوخت موافق بودند. ولی خوشبختانه الان ۸۰ درصد از نمایندگان به دنبال این موضوع هستند و یک تغییر نگرش کلی در این زمینه ایجاد شده است.

زمانی هم که طرح یک فوریتی واردات بنزین مطرح شد، نمایندگان با شناختی که از سیستم کنترل و نظارت در کشور دارند، به صراحت اعلام کردند که طرح تثبیت قیمت در مورد بنزین امر بیهوده ای است و سودجویان، این آرمان مجلس هفتم (تثبیت قیمت ها) را به سراب تبدیل کردند، سرابی که بازنده آن دولت، مجلس و مردم

ما معتقدید اگر پول یارانه بنزین را به طور مستقیم به شهروندان بدهیم و بنزین که داخل باک ریخته می شود به قیمت فوب خلیج فارس باشد، قطعا مصرف ۳۰ درصد کاهش خواهد یافت

بودند و برنده آن رانت های مختلفی که در کشور ما وجود دارند.

■ مجلس هفتم زمان زیادی به پایان عمرش نمانده، آیا نمی خواهد یک کار جدی و اساسی در این زمینه انجام دهد؟

روزشانزدهم مهر جلسه ای در یکی از کمیسیون های تخصصی مجلس با حضور صاحب نظران داشتیم و

اینجانب به اتفاق رئیس کمیسیون انرژی، از طرح هدفمند کردن یارانه ها دفاع کردیم و بسیاری دیگر هم به ما پیوستند و عده کمی از نمایندگان نگران افزایش تورم در پی اجرای این طرح بودند و هر چند مرکز پژوهش های مجلس این تورم را به نقل از کارشناسان ۲۰ تا ۳۰ درصد اعلام کرده بود. ولی مهندس نعمت زاده، معاون وزیر نفت، که در جلسه بودند گفتند این تورم مربوط به کل آزادسازی انرژی است و شخصا با آقای فتینی صحبت کرده اند و فتینی میزان تورم را بین ۱/۵ تا ۲ درصد اعلام کرده است. هر چند امکان دارد ما شاهد تورم ناخواسته ای باشیم که حاصل سوء مدیریت باشد،

که آن بحث دیگری است.

بنابراین نمونه بارز این تورم مصنوعی رادر قیمت آهن، سیمان، فرآورده های گوشتی و ... شاهد بودیم. اگر کنترل نظارت دولت ضعیف باشد، ارتباطی با ماهیت موضوع ندارد. بعضی ها همه تقصیرها را به گردن دولت می اندازند که چرا تبصره ۱۳ را اجرا نکرد ولی در صورت اجرای تدابیر تبصره ۱۳ تنها بین ۶ تا ۱۰ درصد کاهش در مصرف ایجاد می شد. تنها دو نرخی کردن بنزین و یا فروش آن به قیمت فوب خلیج فارس و پرداخت کل ما به التفاوت آن به اقشار جامعه می تواند راه گشا باشد. در طرحی که اینجانب، آقایان دکتر فرهنگی، دکتر آفریده و تاج الدینی ارائه کرده ایم پرداخت ماهیانه ۱۰ هزار تومان یارانه مستقیم بنزین به هر فرد ایرانی.

■ این پرداخت ها از کجا تامین خواهد شد؟

منبع آن اختلاف قیمت فروش بنزین توسط دولت است. یک خانوار ۷ نفره در سیستان و بلوچستان ماهیانه ۷۰ هزار تومان پرداخت خواهد کرد که دو برابر مستمری کمیته امداد و یا بهزیستی است.

■ این طرح الان در چه مرحله ای است و مجلس درباره این طرح چه نظری دارد؟

الان مرکز پژوهش های مجلس، دیدگاه های خود را

تا حدی اصلاح کرده و در نظر کارشناسی جدیدی که ارائه کرده، ۷ راهکار جدید را مطرح نموده که بعضی از آنها قابل اجرا است.

شما کشور عراق را ببینید، که یک شب قیمت بنزین را اصلاح کرد و نه تنها اتفاقی نیفتاد بلکه سیر قاچاق سوخت هم وارونه شد. اگر دولت و مجلس حداکثر تا ابتدا فصل زمستان اقدام موثری برای ساماندهی قیمت انجام ندهند سال آینده ملاحظات سیاسی آنها را از این کار باز خواهد داشت.

■ به نظر می رسد یک قدرت و اراده ای از اجرا و تحقیق این برنامه ها جلوگیری می کند و این اراده از کجا نشات می گیرد؟

قویترین مانع اجرای این طرح ها، جهل نسبت به اهمیت موضوع است و این جهل و دلسوزی توأم با آن، باعث شده که این اصلاح ساختاری با مشکل مواجه شود اما ما به آینده بسیار امیدواریم و مجلس برای برداشتن این گام تاریخی مهیا است.

■ در کمیسیون انرژی بحث استیضاح یا تغییر وزیر نفت هم مطرح است؟

نه خیر این موضوع مطرح نیست.

■ علت انصراف ژاپنی ها از سرمایه گذاری و مشارکت در میدان آزادگان چه بود؟

ژاپنی ها از طرفی علاقه داشتند در این حوزه وارد بشوند و از سویی عامل سیاسی باعث صرف نظر کردن شان شد و همچنین ضعف پیمانکار ژاپنی در این مسئله دخیل بوده است.

■ این روزها اظهار نظرهای مختلفی درباره صادرات گاز ایران مطرح می شود. عده ای موافق صادرات هستند و عده ای با این استدلال که باید گاز را به مخازن نفتی تزریق کرد تا استخراج بیشتری داشته باشیم با صادرات گاز مخالفتند.

نظر جنابعالی به عنوان عضو کمیسیون انرژی در این رابطه چیست؟

ما معتقدیم که بین ۱۱ تا ۱۸ درصد از ذخایر گازی دنیا را داریم و دومین قدرت دارنده ذخایر گازی جهان هستیم و نمی توانیم چشم به روی بازار معاملات گاز دنیا ببندیم. غفلت از این بازار نابخشودنی است. اگر چه با یک تقاضای گسترده داخلی روبرو هستیم، اما روند شتابدار داخلی نباید ما را به غفلت وا دارد.

■ قیمت نفت این روزها با کاهش چشمگیری مواجه شد، در این میان بحث مذاکرات انرژی هسته ای چقدر دخیل است؟

کاهش قیمت نفت تا حدودی شاید ادامه پیدا کند. اما هر چه به فصل سرما و اوج مصرف که نزدیک می شویم، طبیعی است که قیمت بالا خواهد رفت. این کاهش فصلی هم بی تاثیر از پرونده هسته ای ایران نیست.